

*Archeologický ústav Československé akademie věd
pobočka v Brně*

*Přehled výzkumů
1957*

Brno 1958

PD 1520/1957 (1958)

14013/60

P ř e h l e d v ý z k u m ů 1 9 5 7

Vydává : Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně,
Stalinovy sady 19/23.

Odpovědný redaktor : Dr Josef Poulik

Redaktoři : Dr A.Benešová, Dr B.Klíma

Vydáno jako rukopis - 300 kusů - neprodejné.

Výzkum na sídlišti z doby bronzové na návrší
Cezavách u Blučiny v r. 1957.

V r. 1957 se pokračovalo v archeologickém průzkumu západního svahu Cezav na pozemku Vavřince Švandy z Blučiny, parc.č. 1022, mezi oběma středními hrázemi, kde - až na malou výjimku - nebyly do té doby sondy položeny. Loňský menší plošný výzkum tam navázal na výzkumy zachraňovací, provedené v březnu 1957, kdy majitel pozemku jej rigoloval z toho důvodu, aby na něm mohl založit vinici. Přitom narazil na kulturní vrstvu velatického osídlení a též na jámy sídliště věteřovského typu, které je na Cezavách značně rozsáhlé. Na tyto náhodné nálezy na Švandově poli upozornil AÚ dr. J. Dezort ze Židlochovic. Zachraňovací výzkum, provedený J. Ondráčkem, J. Teplým z AÚ ČSAV v Brně a autorem tohoto článku, ukázal, že v těch místech je možno počítat s řadou pravěkých objektů. Vlastní výzkum pak byl proveden koncem léta na ploše přibližně 150 m², rozdělené ve čtyři výzkumné sektory o rozměrech 12,50 x 3 m. Kromě toho byly prozkoumány čtyři jámy mimo výzkumnou plochu, avšak v jejím bezprostředním sousedství.

Při hloubení I. sektoru se narazilo v hloubce 30-50 cm na čtyři nahromaděliny střepů, omítky z chat /mazanice/ a zvířecích kostí, které náležely velatickému sídlišti. Tyto nahromaděliny obsahovaly také kameny. Jeden z větších střepů v jedné z nich byl deformován žárem. Popelcem promíšená hlína nahromaděliny č. 4 obsahovala větší zvířecí kloub /asi tuří/, zvířecí čelist se zuby, část kravského rohu, několik střepů a hlavně kusy vypálené hlíny. Tyto okolnosti nasvědčují tomu, že tu šlo o odpadovou vrstvu velatického sídliště.

Sídlišti velatické kultury náležel také hrob malého dítěte /podle anthropologického posudku M. Stloukala ne staršího než 2-3 roky/, objevený při hloubení IV. sektoru. Kostřička děťátka spočívala na žlutce, asi 83 cm pod povrchem, ale jeho středně skrčené nožky byly skleslé po levé straně tělíčka. Lebka byla rozrušena zvířecí norou. Nezachovalo se z ní nic. Chyběly též metatarsální kůstky. Levou ruku mělo dítě zahnutou v lokti a položenou na břichu. Před kostrou byly dvě nádobky a to baňatý džbáněček s vý-

levkou a vedle zcela rozsedlý šálek s dnem vtlačeným dovnitř. Pod krkem mělo dítě bronzovou jehlici, 14,6 cm dlouhou. Kostra byla uložena přímo na žlutce, kryla ji však temná, humusovitá hlína, v níž hrobová jáma nebyla vůbec patrna. Džbáneček s výlevkou /viz obr.1/, který mělo dítě před sebou, je hlazený, temně šedý, 6,5cm vysoký a má max. průměr na baňatosti shodný s výškou /6,5 cm/. Oblá výlevka, 3 cm dlouhá, je kolem otvoru značně otřelá, což mohlo být způsobeno jedinečně rty při častém používání nádoby k pití, resp. k sání. Jde tu o nádobu, která sloužila k vyživování malého dítěte a jež byla k tomu účelu snad udělána. Zaoblené ouško, kle noucí se od kraje hrdla na výduť, není umístěno naproti výlevce, jak to pozorujeme u konviček, nýbrž po pravé straně, nepochybně z toho důvodu, aby se při pití džbáneček mohl dobře držet. Výlevka džbánečku z dětského hrobu na Cezavách i její umístění připomíná nádobku z žárového hrobu u Krumsína na Prostějovsku, která je nyní uložena ve sbírkách Mor. musea. /Viz I.L. Červinka, Morava za praveku, tab. XXXV., 12./ Jak keramika, tak zejména jehlice s dvojkoničnou hlavicí a vývalkem pod ní svědčí, že tento hrob patří velatické kultuře a datují jej na konec doby bronzové. /Připomínám, že jehlice zmíněného typu jsou pro velatické sídliště na Cezavách typické/. Popsaný džbáneček s výlevkou, nalezený v dětském hrobě jako milodar, nepochybně přispěje k určení účelu tohoto druhu pravěké keramiky.

V IV. výzkumném sektoru bylo odkryto pět jam věteřovského sídliště a v sousedství sektorů byly odkryty ještě čtyři další. Jsou to vesměs jámy lichoběžníkovitého /nebo podle I.L.Červinky "dížovitého"/ tvaru s kruhovým dnem, nestejně veliké i hluboké, které jsou pro věteřovská sídliště typické.

Jámy č. 1 a 2 zachytil při hlubším rigolování svého pozemku V. Švanda. První jámu jsme prozkoumali při záchranném výzkumu v březnu 1957. Jáma č. 2 byla částečně porušena při rigolování, ale její spodní část bylo možno řádně prozkoumat. Její rozměry: hloubka 110 cm, průměr dna 263 a 298 cm. Uprostřed jámy ležela kostra asi 20-30 letého individua v mírně skrčené poloze a na pravém boku, orientovaná temenem lebky k SSV. Nebožtík měl ruce složeny na prsou. Kostra nespočívala až na dně jámy, nýbrž v jejím zásypu,

36 cm nade dnem mezi kameny. Jáma tedy již byla, když do ní uložili nebožtíka, značně zasypaná. Na jejím dně jsme našli střepy z větší nádoby věteřovského typu, shluky mazanice a část zvířecí lopatky, pak několik menších kamenů, zvířecí kůstky z nohy, část zvířecí čelisti se zuby a též popelovité místo. Nedaleko nebožtíkovy hlavy byla skupina sedmi kamenů, položených na sobě vedle sebe. Šlo vesměs o litavské vápence místního původu, mezi kterými byl jediný červený slepenec. Opočál kostry, avšak na druhé straně, ležely tři kameny na střepích větší nádoby.

Lidskou kostru obsahovala rovněž jáma č. 6 ve IV. sektoru. Tam šlo podle anthropologického posudku M. Stloukala asi o 7 - 8 leté dítě, uložené v těsně skrčené poloze, tedy s nohama přitaženými k tělu a lebku orientované k jihu. Lebka ležela tak, že obličej nebožtíkův směřoval k JZ. Ani zde nespočívala kostra na dně jámy, nýbrž v jejím zásypu asi 33 cm nade dnem a nikoli uprostřed, nýbrž při jihozápadním okraji jámy. Pod kostrou jsme našli zvířecí páteř, poněkud stranou zvířecí žebra a ještě jiné kosti a též lasturky říčních škeblí a kousky mazanice. Tato jáma byla 175 cm hluboká a měla opět kruhové dno s průměrem 240 cm. Průměr okraje měřil 145 cm. Obsah jámy poněkud překvapil. Již v její horní části /tedy nad dětskou kostrou/ byla nalezena bronzová únětická jehlice s hlavičkou stepanou do vertikální trubičky. Ve vrstvě 35 cm pod okrajem jámy byly nedaleko od sebe dva typické únětické kořálky /jeden převrácený dnem nahoru/ a amfora, polovina menší misky, opočál u okraje jámy únětický džbánec a konečně zvířecí lopatka a kloub, další střepy a lastury. Povrchová, humusovitá vrstva v této jámě obsahovala vedle zvířecích kostí, lastur a střepů též neúplné, čtyřhranné závažíčko s horizontálním provrtem.

Obě popsané jámy jsou typickým případem jam s pohřby. Jámy sloužily původně jinému účelu. Byly buď zásobárnami u chat, nebo jámami odpadovými. Nebožtíky do nich pohřbili, když byly již do značné části zasypany. Odpadový materiál se v nich pak hromadil dále, jak je to patrné zejména v jámě č. 6 s dětskou kostrou.

Jámu č. 6 je tedy třeba označit podle nalezeného v ní materiálu jako pozdně únětickou. Připomeneme-li si v této souvislosti, že také nad úpatím Cezav pod dolní hrází /nad silnicí ze Židlocho-

víc do Blučiny/ se vyskytly mezi jamami s moravskou malovanou keramikou jámy s keramikou únětickou /pozdní/, což na akropoli věteřovského sídliště na Cezavách doposud nebylo pozorováno, vtírá se otázka, zda část osadníků, usídlených níže na úbočí tohoto návrší /pod příkopem a kamenným valem akropole/ nebyla únětická. Níže bude zmíněn také nález únětických hrobů z těchto míst. Bezpečný závěr není ovšem zatím ještě možný.

Nedaleko od jámy č.6 byly v též sektoru téměř v jedné řadě vedle sebe další čtyři jámy č.3,7,5,4. Největší z nich byla jáma č.4, objevená při jižní stěně IV. sektoru. Byla uprostřed 295 cm a na okraji 320 cm hluboká. Nemohla být otevřena a prozkoumána celá, poněvadž zasahovala svou jižní polovinou do sousedního pozemku, jehož majitel nemohl dát souhlas k výkopu. Poloměr této velké jámy měřil 168 cm a průměr jejího horního okraje asi 180 cm. Jáma byla vyhloubená v téglu jako všechny ostatní a byla vyplněna šedou hlínou a pouze v nejhořejší části humusem. V hloubce 60 cm nade dnem byla světlejší šedá vrstva, popelovitá, promíšená tu a tam uhlíky. Zásyp této jámy obsahoval nepříliš hojný, ale typický věteřovský keramický materiál, na př. zlomky amfory s podlouhlým pupíkem pod hrdlem.

Rovněž sousední jáma č.5 náležela podle typické keramiky věteřovskému sídlišti. Její sypký, šedý zásyp poskytl na př. zlomek amfory s odsazeným hrdlem, části misek s rozšířeným, plochým okrajem a j., jak vyplýne z dalšího. V hloubce asi 80 cm pod okrajem kryla jámu vrstva 12 kamenů větších i menších, mezi nimiž bylo dno cedníku s dírkami ve dně i ve stěnách, kousky mazenice, torso malé, kulaté nádoby, roztráštěné zvířecí kosti a růžek. Zlomky nádob v této jámě byly hojné a typické. Byly to střepy z amfory s odsazeným hrdlem, hnědě zbarveným, zlomky šálků s esovitě profilovanou stěnou, zlomek temně vyhlazené misky s rozšířeným, plochým okrajem, zdobeným rovnoběžnými rýhami, a zlomky velkých nádob s prohnutým, odsazeným hrdlem a s lištou pod ním, zdobenou důlky těsně vedle sebe, torso soudkovitého hrnku s dvěma zachovalými lalůčkovitými nožkami, téměř úplná konická miska, pazourková čepelka, bronzová jehlička s ulomenou hlavicí, zvířecí kosti a uhlíky. Jáma č.5 byla typická odpadová jáma, v níž se střída-

ly popelovité vrstvy. V celém zásypu se vyskytovaly zlomky keramiky i téměř celé nádoby, zvířecí kosti, místy uhlíky, zlomek hliněného, hranolovitého závaží. Bylo v ní nalezeno též ostré kostěné šidlo. Jáma byla 137 cm hluboká, měla kruhové dno o průměru 220 cm. Průměr jejího horního okraje měřil 110 cm. Spodní část této jámy protála stěnu sousední jámy č.4. stejně tak, jako spodní část jámy č.7, sousedící s právě popisovanou jámou č.5, protála její stěnu /obr.2/. Z toho je třeba soudit, že sousední jámy č.4,5 a 7 nebyly současné, nýbrž že byly vyhloubeny a to až tehdy, když starší jáma byla již zasuta. Nově vykopaná jáma byla vždy menší než předcházející. Poslední z těchto jam, jáma č. 7, byla hluboká pouze 1 m a měla kruhové dno o průměru 205 cm.

Ostatní jámy se v ničem od předešlých nelišily. Budou popsány podrobně v nálezové zprávě, k níž bude možno připojit příslušné snímky. Je třeba ještě dodat, že jámy věteřovského sídliště /č.1-10/ byly rozloženy tak, že tvořily přibližně obdélník, ohraničující I. - III. sektor. V těchto sektorech jámy vůbec nebyly. Narazilo se tam však na shluky mozanice, zejména v III. sektoru, nepochybné to stopy zřícených sídlištních objektů.

Nakonec je třeba ještě se zmínit o společném pohřbu dospělé ženy s dítětem, objeveném při hloubení II. sektoru. Obě kostry ležely ve skrčené poloze těsně vedle sebe, takže jejich kosti byly navzájem pomíchány. Lebka dítěte se zachovala, z ženiny hlavy však zbyla pouze část čelisti. Její stáří nelze proto stanovit. Dítě bylo dvou až tříleté. Žena měla poblíže místa, kde byla původně lebka, zlomek bronzové spirálky z dvojitého drátu. Pohřeb ženy s dítětem je tedy nutno označit jako únětický a třeba jej přiřadit k dvěma únětickým hrobům, které poněkud níže na svahu prozkoumal při zachraňovacím výzkumu na jaře r. 1957 J.Ondráček. /Viz jeho článek/.

K.Tihelka

Die archeologische Grabung im Jahre 1957 auf der Anhöhe Ceza-
vy bei Blučina, Bez. Židlochovice, war eine Fortsetzung der Ret-
tungsgrabung, die im Frühjahr desselben Jahres bereits am west-
lichen Hange /Parz.Nr.1022/, durchgeführt wurde. Die eigentliche
Ausgrabung wurde im Sommer und anfangs Herbst auf einer Fläche
von 150 m² vorgenommen. Hierbei wurden zehn Gruben mit trapezför-
migen Querschnitt abgedeckt, welche für die Siedlungen des Věteřo-
ver Typus charakteristisch sind. Die Gruben waren von ungleicher
Grösse und Tiefe und drei von ihnen überschritten sich gegensei-
tig in den unteren Partien. /Abb.2/. In zwei Gruben befanden sich
menschliche Skelette in Hockerstellung. Grabbeigaben waren nicht
vorhanden. Nach Feststellung des Anthropologen M.Stloukal handel-
te es sich im ersteren Falle um eine zwanzigjährige Frau, die mit
wenig angehockten Unterschenkeln, in der Mitte der grösseren Gru-
be bestattet war, im zweiten Falle wahrscheinlich um ein 7 - 8
jähriges Kind, das mit zum Körper angezogenen Füßen, am Rande
der grösseren Grube lag. Beide Bestattungen befanden sich höher
in der Füllung und nicht am Boden der Grube. Derartige Begräbnis-
se sind für den Věteřover Typus charakteristisch, dessen Volk sei-
ne Toten nicht auf Gräberfeldern, sondern direkt in Abfallgruben
in den Siedlungen bestattete. Diese Bestattungsart begegnen wir
auch manchmal in Siedlungen der Aunjetitzer Kultur. Ebenfalls die
zweite Grube mit dem Kinderskelett enthielt, in der Schichte ober
ihr, aunjetitzer Material /Nadeln, typische Knöpfe und Krüge/ und
ist deshalb als eine Aunjetitzer zu bezeichnen. Dagegen war in
den anderen Gruben, die in demselben Ausgrabungssektor entdeckt
wurden, sämtlich typisches věteřover Material.

In der Nähe der obenerwähnten drei Gruben des Věteřover Ty-
pes, wurde im IV. Sektor das Grab eines 2-3 jährigen Kindes in
Hockerstellung gefunden. Vor dem Skelett standen zwei Gefässe
und zwar, ein niedliches Krüglein mit einem Ausgussröhrchen und
Henkel auf der rechten Seite und eine Schale, deren Boden nach
innen eingedrückt ist. Der Rand des Ausgussröhrchens war sicht-
lich abgenützt, das einzig allein auf ein häufiges Benützen des
Krügleins zum Trinken respektive Saugen irgendeiner Flüssigkeit,
zurückzuführen ist.

Das Gefäß diente also demnach zur Speisung eines Kindes und wurde scheinbar auch zu diesem Zwecke verfertigt.

Nachdem das Kind starb, wurde es in das Grab mit beigelegt.

Am Halse hatte das Kind eine 14.6 cm lange bronzene Nadel.

Nach diesen Beigaben gehört das Grab der Velaticer Kultur an.

1:1

Blučina - „Cezavy“

